

ADELA KOŻYCZKOWSKA
KAZIMIERZ KOSSAK-GŁÓWCZEWSKI

Kultura, język i edukacja kaszubska: gdańska szkoła badań nad kulturą i edukacją regionalną. Wybrane aspekty

Streszczenie: Artykuł opisuje działalność naukowo-badawczą pracowników Instytutu Pedagogiki (Zakład Pedagogiki Ogólnej i Zakład Historii Nauki, Oświaty i Wychowania), którzy pod kierunkiem prof. UG dr. hab. Kazimierza Kossak-Główczewskiego podejmują badania nad tematyką wielokulturowości (w tym wielokulturowości Pomorza Gdańskiego), edukacją regionalną (w tym edukacją kaszubską) i zagadnieniami międzykulturowości. Badania pedagogiczne stanowią zaledwie fragment szerszego nurtu badań humanistycznych i społecznych podejmowanych w Uniwersytecie Gdańskim i Instytucie Kaszubskim w Gdańsku. Badania te inspirowane są także praktyką edukacyjną. Stąd opis dotyczy także wybranych działań gdańskich socjologów, językoznawców, literaturoznawców i historyków problematyki kaszubskiej. Przywołano także wybrane nazwiska praktyków edukacji kaszubskiej.

Słowa kluczowe: edukacja kaszubska, edukacja regionalna, socjologia gdańska, Zakład Pedagogiki Ogólnej, Zakład Historii Nauki, Oświaty i Wychowania, Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie, Instytut Kaszubski

Historia gdańskich badań nad problematyką regionalizmu nie jest prostym opisem, w tym sensie, że nie można jej sprowadzić do charakterystyki małego zespołu badaczy, którzy ulokowali się w obrębie Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Gdańskiego: wcześniej Zakładu Dydaktyki Ogólnej, a obecnie Zakładu Pedagogiki Ogólnej i Zakładu Historii Wychowania. Takie postawienie sprawy byłoby zwyczajnie – po ludzku – nieuczciwe, gdyż badania pedagogiczne stanowią zaledwie fragment szerokich badań i działań o charakterze społecznym i humanistycznym.

Nim przejdziemy do krótkiego opisu gdańskiego zespołu badaczy nad kulturą, językiem i edukacją kaszubską, musimy poczynić najistotniejszą

dla tego szkicu uwagę: otóż badania prowadzone przez gdańskich badaczy, którzy skupiają się aktualnie głównie wokół Uniwersytetu Gdańskiego i Instytutu Kaszubskiego¹ w Gdańsku, są w dużej mierze wynikiem „nacisków” praktyków i użytkowników kultury kaszubskiej, którzy skupieni w Zrzeszeniu Kaszubsko-Pomorskim (ZK-P) swoiście „zaczepili naukę”, i w swoisty sposób spowodowali, że jakaś część nauki gdańskiej przedmiotem swego zainteresowania uczyniła kulturę, język i edukację kaszubską. W jaki sposób i z jakimi skutkami „praktyka” zaczepiła „naukę” i jak ugruntowało się gdańskie myślenie pedagogiczne wobec i nad edukacją kaszubską, piszemy w tekście: *Edukacja kaszubska: rzecz o tym, jak praktyka edukacyjna „zaczepiła i ugruntowała” myślenie pedagogiczne. Przyczynek do namysłu nad teorią praktyki*².

Wprowadzenie edukacji kaszubskiej do szkół było priorytetem polityki ZK-P, gdyż szkoła jawiła się jako główny czynnik transmisji pokoleniowej kultury kaszubskiej i uznana została za miejsce wskrzeszenia „zamierającego” języka kaszubskiego. W roku 1981 rozpoczęły się pierwsze dyskusje i próby konstruowania programów edukacji regionalnej, które miały wejść do rzeczywistości szkolnej jako „regionalizacja treści nauczania”. Trzon tych działań stanowili wybitni znawcy kultury i języka kaszubskiego: Jerzy Tredler i Edward Breza, którzy wraz z zaangażowanymi nauczycielami rozpoczęli prace metodyczne. Podstawą tworzonej wówczas, pierwszej dydaktyki i metodyki nauczania był dorobek z zakresu językoznawstwa dialektu kaszubskiego, literatury kaszubskiej, historii i geografii Pomorza i Kaszub oraz wychowania obywatelskiego. Prace zostały przerwane stanem wojennym, powrócono do nich dopiero w 1986 i 1987 roku.

W 1987 roku udało się podjąć pierwsze badania socjologiczne, które przyniosły diagnozę społeczno-kulturową i rozpoznały postawy uczniów, rodziców i nauczycieli wobec sytuacji, w której nauka języka kaszubskiego stała się przedmiotem nauczania szkolnego. Pierwsze badania prowadzone były w ramach prac Komisji Socjologicznej Gdańskiego Towarzystwa Naukowego i realizowane były przez trzech wybitnych socjologów gdańskich: Marka Latoszka, Henryka Galusa i Brunona Synaka. W późniejszym czasie kolejne

¹ Instytut Kaszubski powstał 20 listopada 1996 roku i stawia on przed sobą dwa praktyczne cele: poszerzenie i zintensyfikowanie badań nad społecznością kaszubską i jej kulturą oraz zintegrowanie rozproszonego pomorsko-naukowego środowiska naukowego. Internet: <http://www.institutkaszubski.pl/> (27.09.2014).

² Tekst zamieszczony w niniejszym tomie „Edukacji Międzykulturowej”.

badania społeczne podejmowane były w ramach Uniwersytetu Gdańskiego, także przez Kazimierza Kossak-Głowczewskiego.

Trzeba podkreślić, że w roku 1981 podjęto nie tylko pierwszą próbę stworzenia w miarę spójnego programu kształcenia, ale po raz pierwszy – świadomie – dla celów dydaktycznych wykorzystano dorobek badawczy z zakresu językoznawstwa i historii literatury kaszubskiej, choć pierwotnie badania te były podejmowane z inną intencją. Programów nie udało się wprowadzić do szkół. Dopiero w roku 1987 wrócono do prac i podjęto wysiłek stworzenia programów dla edukacji przedszkolnej, kształcenia podstawowego i szkoły ogólnokształcącej.

Dla pedagogicznego namysłu nad edukacją kaszubską – jako edukacją regionalną (początkowo regionalizacja nauczania, później nauczanie regionalne) – granicznym momentem był/jest rok 1988. Wtedy to, z inicjatywy Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Gdańskiego, Komisji Oświaty Zarządu Głównego Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego (ZG ZK-P) oraz Krajowego Klubu Animatora Kultury Wsi „Scena Ludowa” odbywała się w Bałtyckim Uniwersytecie Ludowym w Opaleniu konferencja naukowa „Sytuacja społeczna i edukacyjna dziecka w zbiorowościach regionalnych dawniej i dziś na przykładzie Kaszub”³. Materialnym efektem tej konferencji był tom „Dziecko w zbiorowościach regionalnych. Na przykładzie Kaszub”, naukową redakcją tomu zajęli się Henryk Galus i Kazimierz Kossak-Głowczewski⁴. Konferencja ta była ważna z trzech powodów: 1) zebrała ona interdyscyplinarny zespół naukowców, którzy podjęli pierwszą naukową dyskusję nad praktyką życia codziennego, przeszłością i przyszłością Kaszubów i Kaszub; 2) po raz pierwszy czynnie uczestniczyli w tej dyskusji pedagodzy (m.in. Kazimierz Kossak-Głowczewski, Zbigniew Kwieciński, Zdzisław Aleksander, Lidia Burzyńska-Wentland); 3) po raz pierwszy bezpośrednim przedmiotem debaty naukowej były doświadczenia dziecka, które wychowywało się na pograniczu kultury mniejszościowej i większościowej.

Dla gruntowania się namysłu pedagogicznego wobec edukacji regionalnej (tak edukacja kaszubska była ujmowana przez Kaszubów, jak i rodzącą się myśl pedagogiczną), także jako edukacji alternatywnej, było zrekonstruowanie przez

³ J. Zbyrzyca [S. Pestka]: *Edukacja na dwa fronty*. „Pomerania. Miesięcznik społeczno-kulturalny” 1988, nr 9 (185), s. 17–19.

⁴ H. Galus, K. Kossak-Głowczewski (red.): *Dziecko w zbiorowościach regionalnych. Na przykładzie Kaszub*. Zeszyty Naukowe: Pedagogika, Historia Wychowania. T. 20. Gdańsk 1992, UG.

K. Kossak-Głównzewskiego już w 1988 roku rozumienia kategorii „region” – „regionalność”⁵. Dwa lata później na łamach „Pomeranii” opublikowano krytyczną teorię edukacji regionalnej, której trzon stanowią kategorie „regionalizacja nauczania” i „nauczanie regionalne” (później „edukacja regionalna”)⁶.

Krytyczna teoria edukacji regionalnej K. Kossak-Głównzewskiego skonstruowana została na dwóch tezach: 1) edukacja regionalna powinna być tworzona przez samych zainteresowanych, a więc w przypadku edukacji kaszubskiej, przez samych Kaszubów; 2) edukacja jest kulturą, a etniczność jest jednym z jej źródeł, zaś jej celem jest pokoleniowy przekaz. Obie tezy mocno tkwiły i tkwią w dorobku kulturowych Kaszubów, i stanowią naturalną ośnowę, na której można było konstruować myślenie pedagogiczne. Podobna rzecz się ma z kategoriami: „region” i „regionalizm”.

Zrekonstruowane rozumienia „regionu”, „regionalności”, jak i samej „edukacji regionalnej” stały się promotorami nowych – alternatywnych w stosunku do istniejących – działań edukacyjnych⁷.

Trzon zespołu pedagogicznego stanowili: Kazimierz Kossak-Głównzewski, Wanda Frankiewicz, Zdzisław Aleksander. W ramach Zakładu Dydaktyki podjęli oni badania, które wzajemnie się dopełniały. Z. Aleksander podjął badania socjolingwistyczne i pedagogiczne nad sytuacją dziecka kaszubskiego w obszarze językowym. Był jedną z pierwszych osób (w powojennej historii), które zwróciły uwagę, że mowa kaszubska jest językiem. Podkreślił jego kulturowy aspekt. Co ważne – dowiódł, że sytuacja dwujęzyczności dziecka kaszubskiego jest okolicznością sprzyjającą jego rozwojowi.

Badania K. Kossak-Głównzewskiego i W. Frankiewicz przyczyniły się do wyłonienia mapy ówczesnych (i nadal aktualnych) problemów edukacyjno-społecznych dla „regionalności” i „edukacji regionalnej”. Problemy te zostały sprowadzone do podstawowych zagadnień dydaktycznych: „1) kształcenia; 2) nauczania (nauczyciele, ich kompetencje kulturowe oraz merytoryczne przygotowanie do

⁵ K. Kossak-Głównzewski: *Edukacja a wartości regionalne i wartości społeczeństwa globalnego. Zarys problematyki*. W: H. Galus, K. Kossak-Głównzewski (red.): *Dziecko w zbiorowościach regionalnych. Na przykładzie Kaszub*. cyt. wyd.

⁶ K. Kossak-Głównzewski: *Niezależna edukacja regionalna*. „Pomerania. Miesięcznik społeczno-kulturalny” 1990, nr 9 (209); K. Kossak-Głównzewski: *Regionalizacja nauczania a nauczanie regionalne*. „Pomerania. Miesięcznik społeczno-kulturalny” 1990, nr 10 (210).

⁷ K. Kossak-Głównzewski: *Regionalizacja nauczania a edukacja regionalna jako odmiany racjonalności emancypacyjnej*. W: W. Frankiewicz, K. Kossak-Głównzewski (red.): *Pedagogika Celestyna Freineta a edukacja regionalna*. Gdańsk 1997, UG, s. 110.

pracy z uczniami; 3) uczenie (się) (uczniowie i ich miejsce w kulturze i edukacji); 4) nauczania nauczających (miejsce uniwersytetu w przygotowaniu kadry nauczycielskiej i pedagogicznej, miejsce uniwersytetu w kulturze); 5) uczenia (się) nauczających (nauczyciele-studenci/ nauczyciele-słuchacze i ich miejsce w systemie edukacji uniwersyteckiej)⁸. Podstaw myślowych i metodologicznych dostarczyła badaczom m.in. pedagogia Celestyna Freineta. Nośnymi kategoriami były: „świat życia”, „swobodna ekspresja” czy doświadczenia poszukujące⁹.

K. Kossak-Główczewski wraz z W. Frankiewicz (i innymi naukowcami z Zakładu Dydaktyki) stanęli wobec wyczerpania formuły ówczesnej dydaktyki. Zwłaszcza wejście w obszar edukacji regionalnej – jako edukacji alternatywnej – zmuszało do tego, by poszukiwać nowych/innych inspiracji teoretycznych i metodologicznych. Szczególnie inspirujące – także dla innych pracowników Instytutu Pedagogiki UG – było stanowisko Joanny Rutkowiak i jej koncepcja pedagogiki jako myślenia o edukacji¹⁰.

W kręgu badaczy znaleźli się także Lidia Burzyńska-Wentlandt i Tomasz Maliszewski z Zakładu Historii Nauki, Oświaty i Wychowania. L. Burzyńska-Wentlandt wzbogaca dorobek zespołu cennymi badaniami historycznymi (historia współczesna) przestrzeni wielokulturowości Pomorza Gdańskiego. Ostatni jej projekt pokazuje skomplikowane procesy rewitalizacji wielokulturowości na Pomorzu Gdańskim¹¹. Trzeba też przywołać jej starszy projekt badań historycznych, który odsłonił przebieg strajków szkolnych na Kaszubach w latach 1906–1907¹². T. Maliszewski¹³ zajmuje się badaniami w zakresie hi-

⁸ A. Kożyczkowska: *Studia drugiego stopnia: „Edukacja międzykulturowa i regionalna”. Teoretyczne założenia programu kształcenia. „Edukacja Międzykulturowa”* 2012, nr 1.

⁹ W. Frankiewicz, K. Kossak-Główczewski (red.): *Pedagogika Celestyna Freineta a edukacja regionalna*. Gdańsk 1997, UG.

¹⁰ J. Rutkowiak: *„Pulsujące kategorie” jako wyznaczniki mapy odmian myślenia o edukacji*. W: J. Rutkowiak (red.): *Odmiany myślenia o edukacji*. Kraków 1995, Oficyna Wydawnicza „Impuls”.

¹¹ L. Burzyńska-Wentlandt: *Szkolnictwo oraz działalność kulturalno-oświatowa w zakresie podtrzymywania tożsamości narodowej, religijnej i językowej mniejszości narodowych i etnicznych w województwie gdańskim (pomorskim) w latach: 1989–2007*. Gdańsk 2013, UG.

¹² L. Burzyńska-Wentlandt: *Strajki szkolne w Prusach Zachodnich w latach 1906–1907*. Gdańsk 2009, UG.

¹³ Aktualnie współpracuje z Instytutem Pedagogiki UG, na stałe jest pracownikiem naukowo-dydaktycznym Akademii Pomorskiej w Słupsku.

storii współczesnej i pedagogiki porównawczej. Szczególne miejsce zajmują jego osiągnięcia w obszarze edukacji dorosłych i Kaszubskiego Uniwersytetu Ludowego.

Do zespołu w roku 2006 dołączyła Adela Kożyczkowska z Zakładu Pedagogiki Ogólnej¹⁴, która zajmuje się problematyką międzykulturowości, wielokulturowości i regionalizmu. Kategoriami porządkującymi jej myślenie są polityka, polityczność, obywatelstwo i obywatelskość. Obecnie prowadzi badania pod roboczym tytułem: „Fenomeny kultury kaszubskiej. Studium edukacji kulturowej i obywatelskiej”. W kręgu jej zainteresowań jest także metodologia badań nad problemami kultury, wielokulturowości, międzykulturowości i regionalności. Kategoriami organizującymi ten obszar myślowy są „doświadczenie biograficzne” i „doświadczenie edukacyjne”.

Przywołać trzeba także (wybranych) badaczy nurtu socjologicznego: obok Brunona Synaka, Henryka Galusa, Marka Latoszka, którzy byli pionierami pierwszych badań socjologicznych w zakresie kultury i tożsamości kaszubskiej, wymienić trzeba także Cezarego Obracht-Prondzyńskiego i Monikę Mazurek-Janasiak. Nieocenione zasługi w zakresie badań nad historią ruchu kaszubskiego oraz historią literatury kaszubskiej ma m.in. Józef Borzykowski, którego efekty drobiazgowych prac badawczych na bieżąco publikuje Instytut Kaszubski. Badania językoznawcze i literaturoznawcze w zakresie języka i literatury kaszubskiej nie miałyby dziś tak zaawansowanego charakteru, gdyby nie wspomniani już Jerzy Treder i Edward Breza oraz Marek Cybulski i Jan Drzeżdżon. Szczególnie ten ostatni m.in. upominał się o tragiczność biografii dziecka kaszubskiego.

Praktyka edukacji kaszubskiej potrzebuje merytorycznie przygotowanych nauczycieli¹⁵. Odpowiedzialność za realizację tego zadania przyjął na siebie Zarząd Główny Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego. Natomiast główna odpowiedzialność za akademickie kształcenie przyszłych nauczycieli spoczywa na pracownikach Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Gdańskiego.

¹⁴ Od roku 2010 K. Kossak-Głowczewski jest kierownikiem Zakładu Pedagogiki Ogólnej.

¹⁵ Szerzej o kształceniu nauczycieli: A. Kożyczkowska, K. Kossak-Głowczewski: *Edukacja języka i kultury kaszubskiej na terenie Kaszub. Wybrane aspekty*. W: T. Lewowicki, J. Nikitorowicz, A. Szczurek-Boruta (red.): *Szkoły dla mniejszości narodowych i społeczności kaszubskiej w Polsce – stan, problemy, perspektywy*. Warszawa – Cieszyn – Białystok 2013, Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP, Uniwersytet Śląski w Katowicach, Uniwersytet w Białymstoku, Stowarzyszenie Wspierania Edukacji Międzykulturowej.

go¹⁶. W Instytucie Filologii Polskiej merytoryczną i organizacyjną odpowiedzialność przyjęła na siebie Justyna Pomierska. Jest ona promotorką działań w zakresie kształcenia przyszłych nauczycieli na studiach pierwszego stopnia. Głównie dzięki jej determinacji udało się powołać do życia pierwszy w Polsce kierunek etnofilologiczny: etnofilologię kaszubską. Instytut oferuje także możliwość uzyskania kwalifikacji nauczycielskich dla nauczania języka kaszubskiego w ramach studiów podyplomowych (studia te są dedykowane tylko osobom, które już posiadają kwalifikacje nauczycielskie w zakresie innych przedmiotów). Absolwenci etnofilologii kaszubskiej będą mogli kontynuować kształcenie na specjalności pedagogika wielokulturowości¹⁷ w Instytucie Pedagogiki UG, autorami tego projektu są K. Kossak-Główczewski i A. Kożyczkowska.

Nie można też pominąć dorobku wielu praktyków edukacyjnych, gdyż bez ich wkładu dydaktyczno-metodycznego Gdański Ośrodek byłby pozbawiony swej istotowej części: w której teoria może być generowana i weryfikowana praktyką, a sama praktyka stanowi cenne źródło dla dociekań teoretycznych. Są to: Witold Bobrowski, Danuta Pioch, Lucyna Sorn, Teresa Czerwińska, Aleksandra Pająk, Dariusz Szymikowski, Renata Mistarz, Wanda Lew-Kiedrowska i wielu innych.

Raz jeszcze musimy podkreślić, że współczesny dorobek humanistyczny i społeczny, w tym teoria pedagogiczna i dydaktyka językowa edukacji kaszubskiej, nie byłyby możliwe bez zaangażowania i nacisków praktyków. To przede wszystkim działacze Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego¹⁸ oraz zaangażowani nauczyciele są promotorami dzisiejszego dorobku naukowego i praktycznego. Dodawali oni też odwagę i wsparcie pierwszej, „zaangażowanej garstce” naukowców, którzy stali się zaczynem dzisiejszego środowiska badawczego skupionego głównie wokół Uniwersytetu Gdańskiego i Instytutu Kaszubskiego.

¹⁶ Część kadr nauczycielskich kształci się także w Akademii Pomorskiej w Słupsku.

¹⁷ Jest to zmodyfikowany program studiów Edukacja międzykulturowa i regionalna. Obecny program studiów został dostosowany do polityki kształcenia Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Gdańskiego. Por. A. Kożyczkowska: *Studia drugiego stopnia: „Edukacja międzykulturowa i regionalna”. Teoretyczne założenia programu kształcenia*. „Edukacja Międzykulturowa” 2012, nr 1.

¹⁸ Niektórzy działacze ZK-P byli także pracownikami naukowo-dydaktycznymi pomorskich uczelni.

Bibliografia

- Burzyńska-Wentland L.: *Strajki szkolne w Prusach Zachodnich w latach 1906–1907*. Gdańsk 2009, UG.
- Burzyńska-Wentland L.: *Szkolnictwo oraz działalność kulturalno-oświatowa w zakresie podtrzymywania tożsamości narodowej, religijnej i językowej mniejszości narodowych i etnicznych w województwie gdańskim (pomorskim) w latach: 1989–2007*. Gdańsk 2013, UG.
- Frankiewicz W., Kossak-Główczewski K. (red.): *Pedagogika Celestyna Freineta a edukacja regionalna*. Gdańsk 1997, UG.
- Galus H., Kossak-Główczewski K. (red.): *Dziecko w zbiorowościach regionalnych. Na przykładzie Kaszub*. Zeszyty Naukowe: Pedagogika, Historia Wychowania. T. 20. Gdańsk 1992, UG.
- Kossak-Główczewski K.: *Edukacja a wartości regionalne i wartości społeczeństwa globalnego. Zarys problematyki*. W: H. Galus, K. Kossak-Główczewski (red.): *Dziecko w zbiorowościach regionalnych. Na przykładzie Kaszub*. Gdańsk 1992, UG.
- Kossak-Główczewski K.: *Niezależna edukacja regionalna*. „Pomerania. Miesięcznik społeczno-kulturalny” 1990, nr 9 (209).
- Kossak-Główczewski K.: *Regionalizacja nauczania a edukacja regionalna jako odmiany racjonalności emancypacyjnej*. W: W. Frankiewicz, K. Kossak-Główczewski (red.): *Pedagogika Celestyna Freineta a edukacja regionalna*. Gdańsk 1997, UG.
- Kossak-Główczewski K.: *Regionalizacja nauczania a nauczanie regionalne*. „Pomerania. Miesięcznik społeczno-kulturalny” 1990, nr 10 (210).
- Kożyczkowska A., Kossak-Główczewski K.: *Edukacja języka i kultury kaszubskiej na terenie Kaszub. Wybrane aspekty*. W: T. Lewowicki, J. Nikitorowicz, A. Szczurek-Boruta (red.): *Szkoły dla mniejszości narodowych i społeczności kaszubskiej w Polsce – stan, problemy, perspektywy*. Warszawa – Cieszyn – Białystok 2013, Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP, Uniwersytet Śląski w Katowicach, Uniwersytet w Białymstoku, Stowarzyszenie Wspierania Edukacji Międzykulturowej.
- Kożyczkowska A.: *Edukacja kaszubska: rzecz o tym, jak praktyka edukacyjna zaczęła i ugruntowała myślenie pedagogiczne. Przyczynek do namysłu nad tworzeniem pedagogicznej teorii praktyki edukacji regionalnej*. Maszynopis.

Kożyczkowska A.: *Studia drugiego stopnia: „Edukacja międzykulturowa i regionalna”. Teoretyczne założenia programu kształcenia.* „Edukacja Międzykulturowa” 2012, nr 1.

Rutkowiak J.: *„Pulsujące kategorie” jako wyznaczniki mapy odmian myślenia o edukacji.* W: J. Rutkowiak (red.): *Odmiany myślenia o edukacji.* Kraków 1995, Oficyna Wydawnicza „Impuls”.

Zbyrzyca J. [S. Pestka]: *Edukacja na dwa fronty.* „Pomerania. Miesięcznik społeczno-kulturalny” 1988, nr 9 (185).

Kashubian culture, language and education: the Gdańsk school of research into regional culture and education. Some selected aspects

Summary

The article depicts the research activity of employees of the Pedagogical Institute (General Pedagogy Department and Department of the History of Science and Education). They conduct research under the guidance of prof. Dr. UG. hab. Kazimierz Kossak-Główczewski. The main topics are multiculturalism (including multiculturalism of Gdansk Pomerania), regional education (including Kashubian education) and intercultural issues. Pedagogical research represents only a part of wider mainstream of humanistic and social studies which are conducted at the University of Gdansk and Kashubian Institute in Gdańsk. These studies are also inspired by educational practice. The description also applies to selected activities of Gdańsk sociologists, linguists, literary scholars and historians of Kashubian issues. The names of selected practitioners are listed.

Key words: Kashubian education; regional education; Institute of Sociology in Gdansk, General Pedagogy Department, Department of the History of Science and Education; Kashubian-Pomeranian Association; Kashubian Institute

Translated by Gracjana Chrostowska